

конструкторських робіт із стратегічних (пріоритетних) напрямків розвитку економіки регіону; на купівлю високотехнологічного обладнання, машин і механізмів, які не виробляються в Україні, для реалізації інноваційних проєктів (сплату мита, податковий кредит на сплату ПДВ); для компенсації відсоткової ставки з банківських кредитів, отриманих для реалізації інноваційного проєкту; на сплату податку на прибуток для суб'єктів малого та середнього бізнесу, що реалізують інноваційні проєкти. При цьому, на наш погляд, потрібно чітко визначити критерії надання і розподілу непрямих (цільових) субсидій між виконавцем проєкту технологічного парку та керівним органом технопарку, а саме: сума податку на прибуток потрібно не перераховувати до бюджету, а розподіляти між виконавцем проєкту – 80 % та керівним органом відповідного технопарку – 20 %; нарахування цільової субсидії триватиме два роки, починаючи з моменту отримання першого прибутку, але не більше трьох років із моменту запуску виробництва; податковий кредит на суму ПДВ під час ввезення устаткування, обладнання та комплектуючих, надається з терміном погашення 720 календарних днів від дня отримання векселя органом митного контролю.

Отже, здійснення спрямованої державної політики з фінансової підтримки вітчизняної інноваційної сфери на сьогодні можливе лише у формі непрямих субсидій через надання податкових пільг та відтермінування сплати податків суб'єктам наукомісткого підприємництва. При цьому виникатиме ефект крос-субсидування, коли внаслідок субсидування одного наукомісткого сектору економіки держава опосередковано надає підтримку іншим галузям національної економіки.

Висновки. Враховуючи вітчизняний та міжнародний досвід державної підтримки інноваційної діяльності, у роботі запропоновано елементи концепції субсидування інноваційної сфери, які базуються на непрямих методах субсидування. Згідно з запропонованою концепцією, визначені базові структури для її реалізації – це регіональні інноваційні структури, які спроможні, за посередництвом державних та регіональних органів влади, об'єднати навколо себе усю інноваційну інфраструктуру регіону та сформувати постійні джерела і механізми її субсидованого фінансування.

Література

1. Венгер В.В. Финансы : навч. посібн. [для студ. ВНЗ] / В.В. Венгер. – К. : Центр навч. літ-ри, 2009. – 432 с.
2. Макаренко М.І. Прямое бюджетное субсидирование в стимулировании производства / М.І. Макаренко // Вестник СевГУ : сб. науч. тр. Севастоп. нац. техн. ун-та. – Сер.: Экономика и финансы. – Севастополь : Изд-во СевНТУ, 2003. – Вып. 44. – С. 46-52.
3. Михайловська О. Світовий досвід державної підтримки інноваційних процесів / О. Михайловська // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 11(53). – С. 101-110.
4. Кизимов А.С. Международный опыт и российская практика налогового стимулирования инновационной деятельности / А.С. Кизимов // Финансы. – 2008. – № 7. – С. 33.
5. Горбачева Н.В. Проектный подход к финансированию инновационного развития России / Н.В. Горбачева, Т.С. Новикова // Научное, экспертно-аналитическое и информационное обеспечение национального стратегического проектирования, инновационного и технологического развития России : труды Шестой Всерос. научн.-практ. конф., 27-28 мая 2010 г. – В 2-х ч. / ред. кол.: Ю.С. Пивоваров (отв. ред.) и др. – М. : Изд-во ИНИОН РАН, 2010. – Ч. 1. – С. 294-298.

6. Кудров В.М. Научно-технический потенциал и механизм его реализации / В.М. Кудров // США: Экономика, политика, идеология. – 2011. – № 2. – С. 94-101.
7. Маліцький Б.А. Перспективи приведення фінансування науки у відповідність із законодавством та потребами інноваційної моделі розвитку економіки / Б.А. Маліцький, І.О. Булін, О.С. Попович, Т.В. Шокун // Наука та наукознавство. – 2002. – № 4. – С. 29-40.
8. Сільченко І.А. Інноваційна діяльність: державне регулювання та механізм вдосконалення / І.А. Сільченко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу : наук. журнал. – 2009. – № 2 (6). – С. 35-40.

Данилович М.П. Базовые элементы концепции субсидированного финансирования региональных инновационных структур

Рассмотрены проблемы государственной поддержки инновационной деятельности, определены основные причины сравнительно низкой эффективности субсидированного финансирования региональных инновационных структур (РИС). Предложены элементы концепции субсидирования инновационной сферы, основанные на непрямых методах субсидирования, определены структуры для ее реализации.

Ключевые слова: концепция субсидированного финансирования, региональные инновационные структуры, формы субсидирования.

Danylovych M.P. Basic elements of concepts subsidized financing regional innovation structures

The problems of public support for innovation, the main reasons relatively low efficiency subsidized funding for regional innovation structures (RIS). Proposed elements of the concept of subsidizing innovation sphere, based on the indirect method of subsidization and defined structure for its implementation.

Keywords: concept subsidized financing regional innovation structure, form of subsidization.

УДК 334.73.01

Доц. А.Г. Драбовський, канд. екон. наук – Львівська КА

КООПЕРАТИВНІ СИСТЕМИ: СУТЬ ТА ЧИННИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Виділено та охарактеризовано три інтерпретації кооперативних систем. Проаналізовано чинники розвитку кооперативних систем. Конкретизовано чинники внутрішнього та зовнішнього середовища, які визначають функціонування кооперативних систем з позицій гіперширокого підходу. Проаналізовано економічні, науково-технічні, демографічні, політичні, географічні, екологічні, культурні та міжнародні чинники зовнішнього середовища.

Ключові слова: кооперативні системи, інтерпретації кооперативних систем, господарська, соціально-економічна, соціально-духовна, політична діяльність, чинники зовнішнього середовища, чинники внутрішнього середовища.

Постановка проблеми. Кооперативна система є одним із важливих секторів національної економіки. У цілому світі кооперативи забезпечують робочими місцями понад 100 млн осіб, тобто більше, ніж транснаціональні корпорації [10]. У кооперативній системі національних економік більшості країн світу виготовляється, реалізується і споживається від 10 до 20 % ВВП [2, с. 113]. Це свідчить про те, що кооперативна система відіграє важливу роль у функціонуванні національної економічної системи та значною мірою визначає результативність її функціонування, що й формує актуальність досліджуваної проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему визначеності кооперативних систем досить широко висвітлено в українській економічній літературі. Цю проблему досліджують С.Г. Бабенко [1-3], Г.І. Башнянин [4-6], Ф.В. Горбонос [7], Є.А. Рехлецький [11], С.Р. Семів [12], Ю.І. Турянський [14]. Однак, попри загальну увагу до цієї проблеми, багато теоретичних аспектів цього питання залишається не достатньо вивченими та потребують подальшого розвитку і дослідження.

Методика дослідження. У дослідженні розкрито і конкретизовано чинники розвитку кооперативних систем, запропоновано їх класифікацію.

Результати дослідження. Кооперація за своїм змістом є економічним явищем, суть якого полягає в економічних взаємовідносинах між партнерами у налагодженні їх співробітництва для досягнення спільної мети при оптимізації затрат матеріальних, фінансових, трудових, інтелектуальних та інших ресурсів на основі взаємної вигоди учасників процесу. Об'єднання людей як економічних суб'єктів для досягнення певної мети за рахунок колективних дій створює переваги завдяки підвищенню продуктивності внаслідок поділу та комбінування праці та скорочення непродуктивних витрат часу. Важливою умовою кооперативного об'єднання є активна участь кожного у спільній діяльності та дотримання визначених правил поведінки. У процесі обміну переваги кооперації реалізуються завдяки розширенню можливостей економії ресурсів учасників кооперації внаслідок зосередження засобів для придбання необхідних економічних благ великими партіями за відносно нижчими цінами; зменшення витрат на пошук необхідних товарів, їх транспортування і зберігання, полегшення реалізації виробленої продукції, уникнення диктату посередників тощо. Таким чином, і у виробництві, і в обміні кооперація продукує підвищення продуктивності діяльності та скорочення витрат. Кооперація може бути представлена організаційно-правовими формами діяльності в різних сферах економіки на мікро-, мезо- та макrorівні за галузевою або територіальною ознакою як сукупність кооперативів.

Проте дослідження кооперативних систем лише з економічного результату їх функціонування є однобоким і не представляє завершеної картини аналізу. В економічній літературі існують різні підходи до розуміння кооперативних систем. Так, згідно з вузьким розумінням, кооперативну систему трактують як певну форму господарської діяльності людей-власників з метою задоволення переважно власних потреб членів певного кооперативу. Ю.В. Ушкаренко та В.І. Грек під кооперативною системою розуміють "сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних носіїв кооперативних відносин, які діють як єдине ціле. Системою може бути підприємство, об'єднання підприємств або інше організаційне кооперативне утворення будь-якого рівня" [15, с. 376]. Вони виділяють чотири рівні кооперативної системи – місцевий, районний, обласний і національний. На четвертому рівні виникає національна кооперативна організація як об'єднання кооперативів (союзів і асоціацій).

Аналіз кооперативних систем з економічною спрямованістю, що спирається на вузьке розуміння кооперативної системи та націлений на дослідження виключно економічної сфери діяльності, отримав поширення в українській та зарубіжній літературі [7, 9, 16]. Не заперечуючи правомірність ви-

користання цього підходу до аналізу кооперативних систем, треба наголосити на його обмеженості та недосконалості, поза увагою залишається вплив соціально-духовних та політичних факторів. Такий аналіз не дає змоги повною мірою дослідити суто економічну діяльність у тому плані, в якому вона визначається позаекономічними факторами. У межах суто економічного аналізу є доступним пізнання природи лише частини економічних процесів. На певному етапі це дослідження має інтегруватись з дослідженням, яке розглядає економічну діяльність з урахуванням впливу позаекономічних процесів. Саме на цьому акцентують такі українські дослідники кооперативних систем, як Г.І. Башнянин, І.М. Копич, І.О. Чупик та інші дослідники.

Розуміння процесів становлення та розвитку економічних систем неможливе без вивчення їх взаємозв'язку з проблемами місця і ролі людини, її діяльності, економічної культури, соціальних і політичних інституцій, культурно-етнічних процесів у національній економіці. Разом з тим, проповідувати домінування соціальних відносин над економічними теж недоцільно.

У широкому розумінні кооперативні системи виступають як єдність "господарської, соціально-економічної та соціально духовної діяльності людей-власників з метою задоволення здебільшого власних потреб" [1, с. 59]. Методологічна цінність цього підходу полягає у можливості використання суто теоретичних положень для аналізу як економічних, так і соціально-духовних аспектів кооперативної діяльності. Це сприяє, з одного боку, формуванню ширшої кооперативних систем, а з іншого – дає змогу повніше вивчити і проаналізувати власне економічну сферу, оскільки значна частина економічних процесів має соціально-духовне, тобто позаекономічне походження.

Якщо у власне економічному аналізі економічних процесів економічні чинники розглядають як чинники формування відповідних економічних параметрів, то соціально-духовні чинники в цьому контексті треба розглядати як чинники їх зміни.

Широка інтерпретація кооперативних систем, попри наведені переваги, несе в собі певну небезпеку підміни предмета дослідження. Перебуваючи в "полі" цієї широкої інтерпретації кооперативних систем, дослідник може непомітно перейти від дослідження економічної сфери цих систем до дослідження їх соціально-духовної сфери. На практиці дійсно економічна, соціальна та духовна складова тісно взаємно переплетені, являючи синкретичну єдність, але теоретичний аналіз вимагає виокремлення з цієї єдності різних сфер з неоднаковою природою (змістом).

Згідно із третьою, гіперширокою інтерпретацією, "кооперативні системи розглядаються як єдність господарської, соціально-економічної, соціально-духовної та політичної діяльності людей-власників з метою задоволення переважно власних потреб. Так, визначаючи кооперативні системи, ми практично розглядаємо їх як міні-суспільство" [8, с. 118]. За такого теоретичного підходу кооперативні системи є об'єктом вивчення не тільки економічної і соціологічної науки, а й політології. Внаслідок створюється можливість формування і економічної, і соціологічної, і політичної теорії кооперативних систем.

На основі надширокого трактування кооперативних систем з'являється можливість аналізу економічної сфери кооперативних систем з позицій впливу політичних факторів на результативність їх функціонування. На відміну від економічної теорії, соціологічна та політична теорії кооперативних систем перебувають лише на стадії становлення. Це, на наш погляд, пояснюється слабшим розвитком соціально-духовної та політичної сфери кооперативної діяльності на практиці, що властиво для більшості економік. Водночас, недостатній рівень розробки соціологічної та політичної теорії кооперативних систем, своєю чергою, стримує формування теоретичних основ досконалої економічної теорії кооперативних систем і трансформації її із часткової у спеціальну теорію.

Враховуючи різні інтерпретації кооперативних систем, глибший теоретичний аналіз дає змогу виокремити три типи кооперативних систем, беручи як критерій ступінь повноти свого розвитку. До першого типу можна віднести надмірно економізовані кооперативні системи, що характеризуються при цьому слаборозвинутою соціально-духовною та політичною структурою. Це так звані недосконалі кооперативні системи. Другим типом є умовно досконалі кооперативні системи, що мають вже явно виражену соціальну мету діяльності, але недостатньо розвинену політичну складову. Натомість для досконалих кооперативних систем властиві достатньо розвинені всі три фундаментальні сфери – економічна, соціально-духовна і політична.

Більшість вітчизняних кооперативних систем є недосконалими. Тому підхід до них як до досконалих перетворює реальний аналіз на гіпотетичний, що описує уявні системи, відсутні на практиці. Поряд із цим, кооперативні системи з розвинутою економічною сферою при недорозвиненості інших можуть також характеризуватись як мультиквзікооперативні. Це обгрунтоване тим, що вони характеризуються "повним" економічним змістом, будучи при цьому двічі неповними – зі сторони соціально-духовної та з політичної.

З точки зору ступеня інтенсивності та широти деформацій, теж доцільно виділити три типи кооперативних систем. Насамперед, це системи з рівномірним розвитком усіх сфер. Їх можна кваліфікувати як недеформовані, або кооперативні системи з нульовим рівнем деформації. У такому сенсі це поняття по суті збігається з визначенням досконалих кооперативних систем. Більшою мірою такий тип кооперативних систем є лише концептуальним, суто теоретичним, оскільки на практиці вони майже відсутні, навіть якщо говорити про розвинену ринкову економіку. Другим типом кооперативних систем є квазідеформовані, що характеризуються частковою однобічною деформацією. На відміну від недеформованих, такі системи достатньо поширені. Зокрема вони представлені квазікооперативними та мультиквзікооперативними кооперативними системами. До третього типу відносять тотально деформовані кооперативні системи з всебічною деформацією всіх сфер (недосконалі).

Кооперативні системи функціонують в умовах, які постійно змінюються. Поглиблений теоретичний аналіз передбачає виокремлення чинників, які визначають можливості кооперативних систем і результативність їхнього функціонування. С.Г. Бабенко до найголовніших чинників, що впливають на

розвиток кооперативних систем, відносить: загальну макроекономічну ситуацію в країні; чисельність пайовиків; капітальні ресурси кооперації; рівень державної підтримки та стимулювання кооперативів; дієвість кооперативного законодавства; технологічне забезпечення кооперативів; інфраструктура та матеріально-технічна база; розвиток кооперативної культури (рівень централізації, демократизації управління, внутрішньої кооперації та інтеграції); рівень співробітництва та інтегрованості із закордонними контрагентами [3, с. 126].

На наш погляд, всі чинники можна поділити на дві групи (рис.): чинники зовнішнього середовища і чинники внутрішнього середовища. До чинників зовнішнього середовища необхідно віднести такі інтегровані чинники:

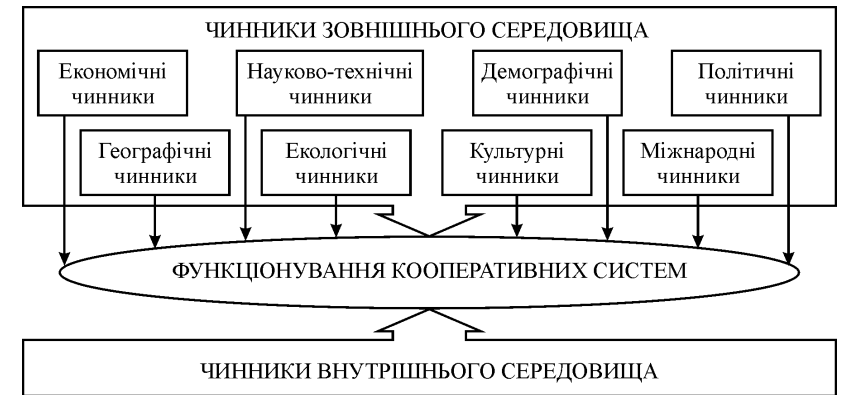

Рис. Чинники, які визначають ефективність функціонування кооперативних систем

- 1) економічні – ступінь державного регулювання економіки, система оподаткування, рівень платоспроможності населення, рівень державного стимулювання кооперативів, наявність конкуренції, рівень розвитку ринкової інфраструктури;
- 2) науково-технічні – рівень упровадження нової техніки та технологій, науково-технічна політика держави;
- 3) демографічні – чисельність населення, територіальний розподіл населення, частка активного населення, рівень народжуваності, рівень смертності;
- 4) політичні – політична стабільність суспільства, взаємодія законодавчої та виконавчої гілок влади;
- 5) географічні – наявність природних ресурсів, види, ступінь освоєння й використання ресурсів, природні умови;
- 6) екологічні – екологічна безпека навколишнього середовища, екологізація виробництва;
- 7) культурні – прихильність до традицій, зміна у культурних цінностях, релігійність, стан кооперативної культури;
- 8) міжнародні – рівень співробітництва та інтегрованості із закордонними кооперативними системами.

До чинників внутрішнього середовища відносимо такі чинники:

- 1) забезпеченість основними виробничими фондами;
- 2) рівень використання новітніх технологій;
- 3) забезпеченість фінансовими ресурсами;
- 4) забезпеченість трудовими ресурсами;
- 5) організаційна структура управління;
- 6) дотримання етичних норм кооперативної діяльності;
- 7) особиста зацікавленість членів кооперативу у досягненні високих економічних результатів.

Важливою метою функціонування кооперативних систем має бути служіння інтересам народу. Тільки таким чином, наголошував М.І. Туган-Барановський, можна заслужити довіру людей і отримати переваги в конкурентних ринкових умовах. Але при цьому, зауважував він, особиста зацікавленість, охорона особистих інтересів членів кооперативу обов'язково повинна поєднуватись із загальними інтересами. "Не чистий егоїзм та не чистий альтруїзм, – наголошує автор, – а солідарність інтересів – ось духовна основа кооперації" [13, с. 102].

На ефективність функціонування кооперативних систем впливає кожний із інтегральних чинників зовнішнього середовища. Одночасно всі ці чинники комплексно разом із чинниками внутрішнього середовища визначають результативність діяльності кооперативної системи. Зауважимо, що всі ці чинники постійно змінюються, формуючи загалом нестабільне середовище. На наш погляд, у цей історично визначений час необхідно аналізувати вплив кожного чинника. Аналізуючи кожний чинник, необхідно проводити детальний, аргументований аналіз кожного з них, пояснюючи реальні проблеми та обґрунтовуючи реальні можливості. Це дасть змогу розробити варіанти вирішення проблем чи реалізації можливості, які пов'язані з конкретними чинниками.

У сучасних умовах важливим чинником розвитку кооперативних систем є держава, яка проводить активну державну підтримку і правовий захист. Держава визначає правову основу економічної поведінки суб'єктів кооперативних відносин, формує і реалізує науково обґрунтовану макроекономічну політику. Досвід країн Центральної Європи свідчить, що трансформація кооперативних систем є малоефективною без належного рівня державної підтримки [12, с. 90]. У країнах з трансформаційною економікою держава покликана сприяти доступу до ринків та забезпечити рівні конкурентні умови для розвитку різних форм господарювання, насамперед законодавчим шляхом. Основними напрямками є:

- здійснення відповідної регіональної політики, зокрема щодо створення необхідної виробничої та соціальної інфраструктури;
- впорядкування земельних відносин та регулювання аграрного виробництва;
- державне сприяння формуванню адекватної фінансової та податкової інфраструктури;
- узгодження домінуючих інтересів центральної влади та інтересів окремих громад та регіонів, що визначають створення кооперативних форм господарювання;

- гармонізація законодавчих актів, що регулюють кооперативну діяльність, унеможливлення її дискримінації щодо некооперативних форм в різних секторах економіки.

Відсутність реальної державної підтримки у розвитку кооперативного сектора в Україні посилила проблему деградації кооперативних систем, проявилася у руйнуванні матеріально-технічної бази кооперації, у істотному зниженні кількісних (частки в загальних обсягах виробництва, реалізації та споживання національного продукту) та якісних показників діяльності. Проте кооперативні системи поступово пристосовуються до нових соціально-економічних умов. Про це зокрема свідчить підвищення обсягів діяльності виробничої та споживчої кооперації, формування системи кредитної кооперації та розширення сфери її діяльності.

Основними напрямками державної політики в Україні щодо стратегічного розвитку кооперативного сектору є:

- 1) створення умов для розвитку всіх типів кооперації;
- 2) активізація діяльності кооперативів, посилення ролі кооперативного сектору в реалізації соціальної політики і економічному зростанні;
- 3) державна підтримка і правовий захист кооперації;
- 4) сприяння поступовому реформуванню одержавлених кооперативних організацій [10].

Необхідно розвивати кооперативи на основі створеного широкого правового поля та невтручання в їхню господарську та соціальну діяльність. Кооперативна діяльність повинна виступати як складова національних та регіональних програм, причому необхідно тісно поєднувати завдання кооперативного сектору із проблемами національної економіки загалом, узгоджуючи його розвиток із іншими секторами національної економіки. У сучасних умовах глобалізація та інформаційна революція спричиняє розвиток кооперативних систем, кооперація проникає у нові сфери життєдіяльності людини, дедалі більше акцентується на соціальних аспектах діяльності (кооперування людей для відпочинку, освіти, охорони здоров'я).

Постійно збільшується кількість кооперативних організацій у сільськогосподарській галузі та сфері фінансів. Сьогодні фінансові кооперативи існують більш як у 100 країнах і об'єднують понад 100 млн осіб. Сільськогосподарські кооперативи обслуговують від 70 до 95 % фермерів і відіграють вирішальну роль у збуті та переробці продукції рослинництва і тваринництва, а також у забезпеченні господарств технікою, кормами, добривами, паливом, кредитами тощо [10].

У розвитку Міжнародного кооперативного руху простежуються "такі закономірності: перша – кооперативний рух розвивається, охоплюючи країни з різними економічними системами і суспільними устроями; друга – по мірі поглиблення ринкових процесів, де соціалізації суспільства зростають масштаби кооперації, активізується, розширюється кооперативний рух; третя – у розвитку міжнародного кооперативного руху пріоритет має соціальна місія" [10]. Усі ці тенденції мають безпосередній вплив на розвиток кооперативних систем в Україні.

Висновки. Кооперативні системи, використовуючи потенціал кооперації, сприяють значною мірою вирішенню як економічних, так і соціальних проблем, що виникають у національній економіці. Разом з тим, вони сприяють розвитку здорової конкуренції, оскільки беруть реальну участь в конкурентній боротьбі на ринку товарів і послуг.

Найбільш повно сутність кооперативних систем розкриває гіперширока їх інтерпретація, згідно з якою кооперативні системи розглядають як єдність не тільки господарської, соціально-економічної і соціально-духовної діяльності людей-власників з метою задоволення переважно власних потреб, а й відповідної політичної діяльності. Такий аналіз кооперативних систем є актуальним, оскільки дає змогу повною мірою виокремити чинники, як визначають результативність функціонування кооперативних систем. Чинників середовища, в якому функціонує кооперативна система, є багато. Всі вони є важливими, а відповідно, враховуючи синергізм їхнього впливу можна, забезпечити високу результативність функціонування кооперативних систем.

Література

1. Бабенко С.Г. До питання про природу кооперативних систем: вузьке, широке і гіпершироке трактування / С.Г. Бабенко // Вісник Львівської комерційної академії. – Сер.: Економічна. – Львів : Вид-во ЛКА. – 2002. – Вип. 12. – С. 57-63.
2. Бабенко С.Г. Посттрадиційні напрями досліджень кооперативних економічних систем / С.Г. Бабенко, Г.І. Башнянин, А.Г. Драбовський // Наукові праці Лісівничої академії наук України : зб. наук. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 7. – С. 113-115.
3. Бабенко С.Г. Трансформація кооперативних систем в перехідній економіці / С.Г. Бабенко. – К. : Вид-во "Наук. думка", 2003. – 332 с.
4. Башнянин Г.І. Ефективність дерегуляції економічних систем перехідного типу: методологічні проблеми метрологічного аналізу / Г.І. Башнянин, Г.С. Третяк. – Львів : Вид-во ЛКА, 2008. – 502 с.
5. Башнянин Г.І. Кооперативні системи: проблеми трансформації за умов ринкової транзиції / Г.І. Башнянин, А.Г. Драбовський, В.В. Іжевський. – Львів : Вид-во ЛКА, 2009. – 414 с.
6. Башнянин Г.І. Мікроекономічні ринкові системи: методологічні проблеми аналізу ефективності функціонування / Г.І. Башнянин, І.М. Копич, І.О. Чупик. – Львів : Вид-во ЛКА, 2001. – 182 с.
7. Горбонос Ф.В. Кооперація: методологічні і методичні основи / Ф.В. Горбонос. – Львів : Вид-во ЛАДУ, 2003. – 264 с.
8. Драбовський А.Г. Сучасні інтерпретації кооперативних систем / А.Г. Драбовський // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.13. – С. 116-121.
9. Марочко В.І. Кооперативна форма виробничої діяльності в Україні (друга половина XIX – перша третина XX ст.): історико-теоретичний аспект / В.І. Марочко // Національний кооперативний рух та структурні зміни в економіці України XXI століття : зб. наук. праць. – К. : Вид-во "Укоопосвіта", 2001. – 345 с.
10. Михальський Ю.В. Становище та перспективи розвитку української кооперації в умовах глобалізації та світової економічної кризи / Ю.В. Михальський. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlca/Gum/2009_8/15.pdf.
11. Рехлецький Є.А. Кооперативний капітал в умовах переходу до ринку : дис. ... канд. екон. наук / Є.А. Рехлецький. – Львів : Вид-во ЛНУ, 2002. – 184 с.
12. Семів С.Р. Міжнародна кооперація як чинник свро інтеграції / С.Р. Семів // Вісник Львівської комерційної академії. – Сер.: Економічна. – Львів : Вид-во ЛКА. – 2006. – Вип. 21. – С. 86-94.
13. Туган-Барановський М.И. Социальные основы кооперации / М.И. Туган-Барановский. – М. : Изд-во "Экономика", 1989. – 496 с.
14. Турянський Ю.І. Основні типи капіталізаційних ефектів в контексті перехідних економічних систем / Ю.І. Турянський // Вісник Львівської комерційної академії. – Сер.: Економічна. – Львів : Вид-во "Коопосвіта, 2005. – Вип. 17. – С. 61-88.

15. Ушкаренко Ю.В. Ідентифікація понять "кооперативний рух" і "кооперативна система" / Ю.В. Ушкаренко, В.І. Грек // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.7. – С. 374-377.

16. Экономическая теория / под ред. Дж. Итуэлла, М. Милгейта, П. Ньюмена. – М. : Изд-во ИНФРА-М, 2004. – 944 с.

Драбовский А.Г. Кооперативные системы: сущность и факторы функционирования

Выделены и охарактеризованы три интерпретации кооперативных систем. Проанализированы факторы развития кооперативных систем. Конкретизированы факторы внутренней и внешней среды, которые определяют функционирование кооперативных систем с позиций гиперширокого подхода. Проанализированы экономические, научно-технические, демографические, политические, географические, экологические, культурные та международные факторы внешней среды.

Ключевые слова: кооперативные системы, интерпретации кооперативных систем, экономическая, социально-экономическая деятельность, социально-духовная деятельность, политическая деятельность, факторы внешней среды, факторы внутренней среды.

Drabovskiy A.G. Cooperative system: essence and factors functioning

Three interpretations of co-operative systems are selected and characterized. The article analyzes the factors of development of co-operative systems. Factors internal and external environment, which determine the functioning of cooperative systems, are concretized from the standpoint hyper wide approach.

Keywords: co-operative systems, interpretation of co-operative systems, economic, social-economic, socially spiritual, political activity, environmental factors, factors of internal environment.

УДК 330.837:630 Пров. наук. співроб. О.І. Дребот, канд. екон. наук, ст. наук. співроб. – Інститут агроекології і природокористування НААН, м. Київ

СУТНІСТЬ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЛІСОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Обґрунтовано теоретичні основи сутності інституціонального середовища лісового сектору економіки в контексті сталого розвитку. Визначено сукупність інституціональних проблем розвитку лісового сектору економіки; особливості у формулюванні цілей лісової політики на різних рівнях господарювання. Сформовано принципово новий механізм раціоналізації лісокористування на ринкових засадах.

Ключові слова: лісовий сектор економіки, сталий розвиток, інституціональне середовище, фінансово-кредитний інститут, лісокористування.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Лісовий сектор економіки України відіграє важливу роль у системі формування сталого соціально-економічного розвитку, що пов'язано з багатоцільовим та міжгалузевим значенням економічних, екологічних та соціальних функцій лісових ресурсів.

Нерозвиненість у нашій країні інституту відповідальності та відсутність зваженого системного підходу в інституціональних перетвореннях є причиною нехтування природокористувачами екологічного імперативу. Брак консолідованого громадянського суспільства зумовлює часті порушення ін-